

KAUZA

Smutný úděl českých žen

ZVÝŠENÍ RODIČOVSKÉHO PŘÍSPĚVKU
NENÍ JEN VĚROLOMNÝ POPULISMUS

Ilustrační foto:
Jan Zatorsky

PETR HOLUB

Zeny v České republice mají smutný úděl. Za svou klíčovou roli ve společnosti nedostávají spravedlivou náhradu, a když jim stát něco slíbí, pak to nesplní. Proto se pod heslem „Žádáme spravedlnost“ strhla bouře na sítích i v médiích. Skupina aktivistek se dokonce vydala na Úřad vlády s transparentem „Ho... pro Babiše“ a zanechala tam premiérovi obálky s použitými plenami. Vzbouření nejen upozornilo na nerozumnou sociální politiku vlády Andreje Babiše, ale také na fakt, že se tuzemská společnost posunula směrem, o kterém si málokdo myslel, že vůbec připadá v úvahu.

Konflikt nastal, když se vláda pokusila vykroutit z příliš nákladných slibů, že najednou a víc než o třetinu zvýší rodičovský příspěvek. Prostřednictvím příspěvku se každoročně rozdělují asi 25 miliard korun matkám s dětmi do čtyř let. Už v létě 2018 vznikl plán, podle kterého příspěvek na jedno dítě vyroste ze dne na den z 220 na 300 tisíc. Původně mělo jít o 1. červenec 2019, záhy se však termín posunul až na leden 2020. Bouři pak způsobila koaliční dohoda, podle níž se příspěvek opravdu zvýší prvního ledna, ovšem jen na dítě, které se narodí po tomto termínu. Zkrátka přijdou matky, jejichž děti se narodí třeba na Silvestra večer. „Je mi z vás špatně, pane Babiš, my na rozdíl od vás žijeme z pár tisíců za měsíc,“ napsala jedna z blogerek postižených změnami.

Premiéra a ministry lze pochopit. Pokud by v lednu zvýšili příspěvek na všechny děti do čtyř let, vyrostou v roce 2020 náklady rozpočtu o 11 miliard. Příspěvek omezený na nově narozené děti se přitom vejde do 3,5 miliardy. Po návštěvě aktivistek na Úřadě vlády Babiš navrhl kompromis. Podle zákona si může matka vybrat, jak dlouho bude příspěvek inkasovat. Může volit v rozmezí od šesti měsíců až do doby, kdy dítě dovrší čtvrtý rok. Premiér tedy doporučil variantu, podle níž se příspěvek zvýší všem matkám s dětmi do čtyř let, ovšem vypadly by matky, které také mají malé děti, ovšem zvolily rychlejší čerpání a peníze už vybraly. Slib by pak přišel na osm a půl miliardy. Blogerky a blogeri podle očekávání spokojeni nejsou, protože spravedlnost opět kulhá. „Vládní strany si zřejmě neuvědomily, že v přírodě asi nenajdeme nebezpečnějšího tvora, než je rozzlobená matka. A může se jednat o sloní matku nebo dámu druhu Homo sapiens. A vláda udělala chybu, že se postavila mezi práva rodičů a jejich malých potomků,“ glosoval Michal Bureš na webu Finance.cz.

Odkaz Pavla Severy

Burešův komentář zmiňuje blíže neurčené právo matek s dětmi na sociální podporu na úrovni poloviny průměrné mzdy. Zmíněné právo na rodičovský příspěvek nepopisují filozofové ani ústava, vzniklo až v roce 2007 po přijetí příslušného zákona. Obecně vychází z ideologie evropského sociálního státu a v Česku se tímto směrem jako první pustili komunisté. Ještě počátkem 60. let vyžadovali rych-

lý nástup do práce už čtvrtý měsíc po porodu. Pak však převzal vládu Alexander Dubček a další hrdinové pražského jara, kteří nejen prodloužili tzv. mateřskou dovolenou, ale začali rodinám vyplácet přídavky v řádu pár stovek. V tažení pokračoval i Dubčekův nástupce Gustáv Husák, jak o tom svědčí termín „Husákovy děti“. Mateřskou dovolenou spojenou s rodičovským příspěvkem převzal také polistopadový režim a všechno běželo pořád stejně až do roku 2005, kdy se vláda Jiřího Paroubka (ČSSD) pustila do důkladných změn sociálního systému, kopírujíc Hartzovy reformy v Německu. Tehdy došlo ke karambolu, který způsobil všechny budoucí potíže s příspěvkem včetně těch současných.

Paroubkův reformní návrh počítal s tím, že se rodičovský příspěvek udrží na jedenapůlnásobku životního minima, ovšem při druhém čtení ve sněmovně náhle vystoupil lidovec Pavel Severa (později TOP 09) s žádostí, ať příspěvek dosáhne 40 procent průměrné mzdy a každý rok se valorizuje stejně jako důchody. „Péče odpovědné matky se mi jeví jako zodpovědná práce na tři směny. Bohužel odměna je dosud naprosto neodpovídající. Tady by se dalo spíše hovořit o perzekuci matek s dětmi nežli o podpoře státu v činnosti, která je pro stát nanejvýš záslužná,“ bouřil Severa. Pak došlo k paradoxnímu hlasování, při němž přes zoufalý odpor sociálních demokratů dávky prosadili lidovci, ODS a komunisté. Rozzlobili tím zvláště Paroubka, „Poslanec Severa je zcela nezodpovědný člověk,“ povzdechl si po hlasování premiér, který musel najít patnáct miliard na navýšení dávek od nového roku 2007. Přesto s vidinou blížících se voleb nevymýšlel klíčky, jak vyšší dávky vyplatit jen některým. Ve skepsi vůči reformě byli jednotní experti. „Pokud politici chtějí, aby bylo víc dětí, schválený zákon s tím neudělá nic,“ prohlásil například Ondřej Schneider z Karlovy univerzity a Daniel Münich z ústavu CERGE-EI předpověděl, že lidé s nízkými příjmy možná začnou přemýšlet, jestli nemít děti, středním a vyšším vrstvám to ale bude lhostejné. Čas dal znalcům za pravdu. Porodnost se počátkem století po hlubokém propadu 90. let stejně zvyšovala, protože rodiny zakládala Husáková generace a stát prosperoval. Když přešel vrchol silných ročníků a ekonomika zpomalila, vzestup skončil.

Hned v roce 2008 zmrazil dávky na úrovni předchozího roku ministr práce a sociálních věcí Petr Nečas (ODS), přesto se nezapomnělo, jak Pavel Severa vzletnými slovy definoval právo každé ženy na rodičovský příspěvek, ani na požadavek, že se má každoročně valorizovat na 40 procent průměrné hrubé mzdy. Maximu přebírají i média jako Český rozhlas, podle kterého dnes nestačí zvýšení pří-

**MATKY MOHOU
NADÁVAT NA
„BABIŠE“, PŘESTO
JSOU JEJICH VÝPADY
SVĚDECTVÍM,
ŽE SPOLEČNOST
AKCEPTOVALA
STÁT V PODOBĚ
SPRAVEDLIVÉHO
PATRIARCHY, KTERÝ
MUSÍ ZAJISTIT
OBŽIVU KAŽDÉMU ZE
SVÝCH DĚTÍ.**

spěvku na 300 tisíc, aby státní podpora dosáhla reálné úrovně šťastného roku 2007. Stejně by šlo říci, že bez zvýšení to je lepší než v roce 2006.

Ve srovnání se sousedním Rakouskem nebo Německem je dokonce Nečasův model podpory k rodinám vstřícný. Pokud Češka pobírá příspěvek pouze rok, má nárok na dvanáct dávek ve výši přes 18 tisíc korun, tedy přes 700 eur. Rakušanky mají zaručeno 1000 eur, což je vzhledem k cenové úrovni méně než v Česku, a Němky dokonce jenom 300 eur. Tuzemské matky mají ještě další výhodu: mohou si dávky rozložit až do čtvrtého roku dítěte, zatímco Rakušanky i Němky musejí skončit po dvou letech a půl. O to déle hradí stát za Česky zdravotní pojištění a odpouští povinnost platit na důchod.

Rakouský a německý systém mají výhodu, že nenabízejí pouze jedinou sazbu. Pokud žena před mateřskou dovolenou pracovala, může vypočítat příspěvek z předchozího platu. V Německu dosahuje maximum z českého pohledu astronomických 1800 eur měsíčně, v Rakousku dokonce 2000 eur, pokud mateřská trvá jeden rok. Nutno dodat, že po plánovaném zvýšení dosáhne jediná česká sazba tisíce eur a po započtení kupní síly bude o čtvrtinu nižší než maximální rodičovský příspěvek u bohatších sousedů.

Destrukce rodiny

Na dávkách je vidět, jak se liší postoj českého a německého státu vůči rodinám. „Rodičovský příspěvek zajišťuje ekonomickou existenci rodin a pomáhá otcům a matkám lépe spojit rodinný a pracovní život,“ praví vzletně stránky německého sociálního ministerstva. Jinými slovy, německý stát blahobytu funguje jako pomocník, který na krátký čas a jen do určité míry zastoupí živitele, aby rodina udržela úroveň, jakou měla dosud. V rozporu s tím je Severova představa „špatně placené práce na tři směny“, kterou přebírají i dnešní aktivistky, třeba Michaela Trtíková Vojtková, žádající rovný příspěvek pro všechny: „Za stejnou práci nemůže být různá odměna.“ Stát vystupuje jako zaměstnavatel matky, dokonce může převzít roli jediného živitele a tím nahradit otce. Matky mohou nadávat na „Babiše“, přesto jsou jejich výpady svědectvím, že společnost akceptovala stát v podobě spravedlivého patriarchy, který musí zajistit obživu každému ze svých dětí. Tím se česká rodina a společnost posunuly od klasického středoevropského vzoru.

Ze tří základních rodinných typů, jak je popsal sociolog Emmanuel Todd, se Češi tradičně drží modelu tzv. kmenové rodiny (stem family), do které patří spolu s Rakušany, Němci, Švédy, Iry, Slovinci

či obyvateli jižní Francie. Na rozdíl od Anglie, severní Francie, Nizozemska nebo Dánska s modelem nukleární rodiny (nuclear family) vytvářejí Němci či Češi vícegenerační společenství s klíčovou rolí jediného patriarchy, jehož pozici vždy přebírá nejstarší ze synů. Ženy jsou v podřízené roli, přesto na tom nejsou hůř než druhorození synové. Ve vícegeneračních rodinách mají ženy na starosti děti a domácnost. Proto se je stát obvykle snaží udržet u plotny dávkami, pokud si neprosadí svou a nevybojují možnost spojit práci s rodinou.

Vedle toho existuje ještě tzv. komunitární rodina, známá z Ruska, Pobaltí nebo Balkánu. Rozhoduje v ní otec, kterému jsou stejně podřízeni všichni synové. Ženy pak mají úplně subalterní roli, kterou si mohou zlepšit jedině tím, že získají ochranu patriarchy. Tento model se může rozšířit na celou vesnici a v industriální společnosti dokonce na celý stát, jak ukázal vzestup komunistických režimů.

Koncem 19. století napsal sociolog Anatole Leroy-Beaulieu o Rusku: „Tato země je zvyklá, že každá iniciativa přichází shora, a nikoho nemůže překvapit, že na dobrodružné cestě ke státnímu socialismu brzy předhoní každého.“ Společnost vyžadující, ať vláda platí ženy jako své zaměstnankyně, míří přesně tímto směrem.

Rodičovský příspěvek není šťastně nastaven. Stojí na nesplnitelném slibu zabezpečit rodinu do čtyř let od narození dítěte a opírá se o naději, že snad zvýší porodnost. Hodnota příspěvku se snižuje inflací a tím se zvětšuje zklamání těch, kdo slibům uvěřili. Bylo by namísto najít novou podobu podle německého nebo raději francouzského vzoru, z níž by bylo jasné, že jde jen o krátkodobou výpomoc. Vláda však místo toho náhodnou valorizací zakrývá, že sliby opravdu nelze splnit. Ještě horší je zjištění, že tím přispívá k úpadku tradiční rodiny a celé společnosti. ■

Rodičovský příspěvek u nás není šťastně nastaven. Stojí na nesplnitelném slibu zabezpečit rodinu do čtyř let od narození dítěte a opírá se o naději, že snad zvýší porodnost. Foto: Profimedia.cz

